

Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού: Η περίπτωση της ορεινής Κορινθίας

Κ. Θεουλάκης, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Ε. Μαντάς, Χημικός Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Χρ. Μυστριώτη, Μηχανικός Μεταλλείων – Μεταλλουργός Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Το σύγχρονο μοντέλο ανάπτυξης του τουρισμού (μαζικός τουρισμός) έχει οδηγήσει σε υποβάθμιση του δομημένου φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Οι ορεινές περιοχές δεν έχουν ακόμα επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από αυτό το τρόπο ανάπτυξης και είναι σημαντικό να αναζητηθεί μια διαφορετική μορφή ανάπτυξης του τουρισμού. Ήδη παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση για διακοπές σε παρθένες περιοχές, ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικής αξίας, με έντονο το στοιχείο της συμμετοχής, της ανακάλυψης και της επαφής με νέους πολιτισμούς. Η ορεινή Κορινθία, όπως και οι υπόλοιπες ορεινές περιοχές στην Ελλάδα, χαρακτηρίζεται από πλούσιο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον καθώς και από παραδοσιακούς οικισμούς που προσθέτουν στην αισθητική του τοπίου. Στην εργασία, αφού γίνει αναφορά πάνω στο φαινόμενο του τουρισμού και την σημασία του, διερευνώνται οι προοπτικές στην ορεινή Κορινθία για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Στόχος είναι να συνδυάζεται η προστασία του περιβάλλοντος με την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Σύμφωνα με την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική μελέτη πάνω στο φαινόμενο του εναλλακτικού τουρισμού και της εφαρμογής του σε ορεινές περιοχές, επιτόπια παρατήρηση και συνομιλία με κατοίκους της περιοχής μελέτης. Στη συνέχεια, η ομάδα μελέτης επέλεξε τον τουρισμό περιπέτειας ως την πλέον κατάλληλη μορφή εναλλακτικού τουρισμού για την ορεινή Κορινθία και διατύπωσε συγκεκριμένες προτάσεις εφαρμογής. Στη διαδικασία της έρευνας έγινε ξεκάθαρο ότι δεν πρόκειται για μια θεωρητική προσέγγιση τουριστικής ανάπτυξης, αλλά περισσότερο με μια έμπρακτη εναλλακτική λύση έναντι στον μαζικό τουρισμό.

Εισαγωγή

Ο τουρισμός είναι, χωρίς αμφιβολία, μία από τις πιο σημαντικές δυνάμεις που διαμορφώνουν τον κόσμο μας (Cohen & Kennedy, 2000). Ο όρος Τουρισμός περιλαμβάνει την προσωρινή μετακίνηση και διαμονή ενός ατόμου εκτός του μόνιμου τόπου κατοικίας για αναψυχή ή εργασία προσφέροντας τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης με άλλα άτομα (W.T.O., 1981).

Ο Thomas Cook, ο οποίος θεωρείται ο πατέρας του μαζικού τουρισμού (Freya Higgins-Desbiolles, 2004), τη δεκαετία 1840-1850, χρησιμοποίησε τη νέα τότε τεχνολογία του σιδηρόδρομου για να οργανώσει φθηνά ταξίδια για την νέα εργατική τάξη που δημιουργήθηκε εκείνη την περίοδο στη διαδικασία της βιομηχανοποίησης στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η ιδέα του αργότερα υιοθετήθηκε και σε άλλες χώρες. Ο Cook όμως, είχε ένα κοινωνικό προσανατολισμό πίσω από τις προσπάθειές του. Έβλεπε τον σιδηρόδρομο ως μια ωφέλιμη κοινωνική δύναμη. Οι Turner και Ash (1975) χαρακτηρίζουν τις προσπάθειες του Cook ως μια πολλά υποσχόμενη αρχή για τον σύγχρονο τουρισμό.

Στη διακήρυξη της Μανίλα για τον παγκόσμιο τουρισμό το 1980, αναφέρεται «η εφαρμογή κοινωνικών πολιτικών που θα οδηγούσαν στο να δικαιούνται οι εργάτες ορισμένες μέρες τον χρόνο για διακοπές χωρίς να υπάρχει κάποια μείωση στο μισθό τους. Το παραπάνω είναι η αναγνώριση της ξεκούρασης και της αναψυχής ως βασικό ανθρώπινο δικαίωμα και έγινε παράγοντας κοινωνικής ισορροπίας και βελτίωσης του ατόμου. Επίσης απέκτησε και πολιτιστική και ηθική διάσταση και είναι σημαντικό να το υποστηρίξουμε και να το προστατέψουμε από επιρροές οικονομικών παραγόντων».

Ο Ning Wang (1999) στην έρευνα που έκανε περί της αυθεντικότητας στην τουριστική εμπειρία αναφέρει ότι «Αυθεντική εμπειρία είναι εκείνη στην οποία το άτομο νιώθει ότι έρχεται σε επαφή τόσο με έναν πραγματικό κόσμο όσο και με τον πραγματικό του εαυτό». Το άτομο, συνεχίζει, νιώθει ελεύθερο να εκφραστεί, με τρόπο που δε το κάνει υπό κανονικές συνθήκες, γιατί συμμετέχει σε μη συνηθισμένες δραστηριότητες, απελευθερωμένο από τους περιορισμούς της καθημερινότητάς του. Ο Neuman (1992), αναφέρει ότι το ταξίδι προσφέρει το σκηνικό στο οποίο οι άνθρωποι ανακαλύπτουν εναλλακτικούς τρόπους να λειτουργήσουν στον κόσμο. Μέρος του ταξιδιού είναι να ζήσει κανείς εναλλακτικά και να γνωρίσει νέες πτυχές του εαυτού του.

Ο Csikszentmihalyi (1975), καθηγητής ψυχολογίας, κατέληξε μετά από χρόνια έρευνας στη διατύπωση του όρου «ροή» («flow») ως την πνευματική κατάσταση στην οποία το άτομο είναι πλήρως απορροφημένο από αυτό που κάνει. Με βάση τον Csikszentmihalyi οποιαδήποτε δραστηριότητα χαρακτηρίζεται από διαθέσιμες ικανότητες και προκλήσεις. Όταν οι προκλήσεις είναι πολύ μεγαλύτερες από τις διαθέσιμες ικανότητες του ατόμου τότε το άγχος είναι ένα πιθανό αποτέλεσμα. Αντίθετα, εάν οι διαθέσιμες ικανότητες είναι παραπάνω από αρκετές για μια δραστηριότητα τότε υπάρχει ανία. Η κατάσταση «flow» είναι μια βέλτιστη κατάσταση όπου ο εαυτός, ο βαθμός επαγρύπνησης, η συμπεριφορά, και το γενικότερο πλαίσιο στο οποίο γίνεται κάτι «ευθυγραμμίζονται» και δημιουργούν μια ενιαία, μοναδική εμπειρία. Η έρευνα του Csikszentmihalyi συνεχίστηκε σε περιπτώσεις αθλητών με εξαιρετικές επιδόσεις και σε περιπτώσεις ακραίων αθλημάτων. Ο Ewert (1994), είχε κάνει έρευνα για την περίπτωση αναρριχητών και πως αυτοί βίωναν μια τέτοια κατάσταση. Η κοινή εμπειρία της κατάστασης που περιγράφεται παραπάνω, υποστήριζε ότι δημιουργούσε έναν «δεσμό», ένα είδος μικρής κοινότητας μεταξύ των συμμετεχόντων. Κάτι που παρατήρησε και ο Turner (1972), περιγράφοντάς το ως «shared flow». Η εμπειρία ενός ταξιδιού μπορεί να αλλάξει τον τρόπο που κάποιος βλέπει τον εαυτό του, και το μοντέλο της «πραγματικότητας» κάποιου μπορεί να αναθεωρηθεί. Ο Home (1992), αναφέρεται σε εμπειρίες σαν και αυτή ως «ανακάλυψη», ο ενθουσιασμός και ο θαυμασμός που νιώθει κάποιος όταν ζει κάτι που αλλάζει τις αντιλήψεις του. Αυτό που ακολουθεί αυτές τις εμπειρίες «ροής» και «ανακάλυψης» είναι μια διαδικασία επανένταξης στο περιβάλλον στο οποίο ζει την καθημερινότητά του το άτομο που κάνει τουρισμό περιπέτειας (μορφή εναλλακτικού τουρισμού). Μέρος της διαδικασίας επανένταξης είναι η ανάληψη νέου ρόλου στο κοινωνικό σύνολο στο οποίο επιστρέφει.

Με δεδομένα τα παραπάνω για την έννοια του τουρισμού, δημιουργούνται ερωτηματικά όσον αφορά στο κατά πόσο ο σύγχρονος τουρισμός επιτυγχάνει το σκοπό του. Η κυρίαρχη μορφή τουρισμού είναι ο μαζικός τουρισμός, ο οποίος εμφανίζεται κυρίως σε περιοχές που ικανοποιούν το τρίπτυχο ήλιος – θάλασσα – άμμος. Στη σημερινή κοινωνία όπου οι εργαζόμενοι βρίσκονται σε όλη τη διάρκεια του χρόνου να κάνουν μηχανικές κινήσεις και να έχουν μηχανικές συμπεριφορές στον χώρο εργασίας, αυτός ο τρόπος καθημερινότητας διέπει και τις σύγχρονες διακοπές. Ο Pearce (1981) υποστηρίζει ότι πολλές από τις συμπεριφορές των τουριστών είναι αυτοματοποιημένες. Ιδιαίτερα στα οργανωμένα ταξίδια με ξεναγούς, όπου ακολουθείται μια προσχεδιασμένη πατέντα. Συνεχίζοντας αναφέρει ότι, αφού μάθουν τις δραστηριότητες της ημέρας, οι επισκέπτες απλά περνούν από όλα τα στάδια του ταξιδιού χωρίς στην ουσία να συμμετέχουν ενεργά. Για να υποστηρίξει την παραπάνω άποψη ο Pearce διεξήγαγε μια έρευνα στην οποία μετά από ένα τέτοιο οργανωμένο ταξίδι 320 χλμ στη βόρεια Αυστραλία ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να απαριθμήσουν τα μέρη που επισκέφθηκαν. Η έρευνα έδειξε ότι από το ταξίδι των 320 χλμ πολλοί από τους τουρίστες θυμόντουσαν μόλις τέσσερα ή πέντε σημεία ενδιαφέροντος.

Μία άλλη μορφή τουρισμού που διαφέρει καθοριστικά από το πρότυπο του συμβατικού, μαζικού τουρισμού είναι ο εναλλακτικός τουρισμός, ο οποίος βασίζεται στην αξιοποίηση και ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων μιας περιοχής, αντιστοιχεί σε μικρής κλίμακας τουριστική ανάπτυξη και προϋποθέτει ενεργή συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού. Ο

εναλλακτικός τουρισμός δίνει μεγάλη σημασία σε ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας και ανάπτυξης στα όρια της φέρουσας ικανότητας του συστήματος. Ο εναλλακτικός τουρισμός, σύμφωνα με τον Jariluoma (1992), ορίζεται ως «το αντίθετο του μαζικού, θεωρείται ποιοτικός, τοπικά σχεδιαζόμενος, ελεγχόμενος και εμπεριέχει αξίες». Με τον όρο εναλλακτικός τουρισμός ή τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των επισκεπτών, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν χωρίς να καταστρέφουν τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής (www.tee.gr, 8/10/2001). Τα είδη του εναλλακτικού τουρισμού είναι: οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, θεραπευτικός - ιαματικός τουρισμός, συνεδριακός και εκθεσιακός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, αθλητικός τουρισμός.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού εφαρμόζονται σε προορισμούς διαφορετικούς από αυτούς στους οποίους έχει εδραιωθεί ο μαζικός τουρισμός. Αυτές οι περιοχές είναι κυρίως ορεινές περιοχές, γιατί έχουν πλούσιο φυσικό περιβάλλον και είναι δυσπρόσιτες. Ο βαθμός στον οποίο οι περιοχές είναι δυσπρόσιτες, εξαρτάται από το υψόμετρο και από άλλα φυσικά χαρακτηριστικά, όπως οι κλιματικές συνθήκες, η τοπογραφία και η μορφολογία του ευρύτερου χώρου. Ορεινές, χαρακτηρίζονται οι περιοχές που είτε το μεγαλύτερο μέρος τους βρίσκεται σε υψόμετρο άνω των 800 μέτρων ή η εδαφική τους επιφάνεια είναι πολύ κεκλιμένη και κατ'εξοχήν ανώμαλη, χωρίζεται δε από χαράδρες ή καλύπτεται από ορεινούς όγκους που δημιουργούν πολλαπλές εδαφικές πτυχώσεις με υψομετρικές διαφορές μεγαλύτερες από 400 μέτρα (Ε.Σ.Υ.Ε., 1995).

Μεθοδολογία

Για την διερεύνηση του προβλήματος βασιστήκαμε στη μεθοδολογία των J. Buultjens et al.(2005), σύμφωνα με την οποία πραγματοποιήθηκε:

- Βιβλιογραφική μελέτη πάνω στο φαινόμενο του εναλλακτικού τουρισμού και της εφαρμογής του σε ορεινές και μη ορεινές περιοχές.
- Επιτόπια παρατήρηση της περιοχής μελέτης.
- Συνομιλία με κατοίκους της περιοχής
- Διεπιστημονική διαβούλευση πάνω στα είδη εναλλακτικού τουρισμού που δύναται, βάση της υπάρχουσας κατάστασης αλλά και των φυσικών και ανθρώπινων διαθεσίμων, να εφαρμοστούν στη συγκεκριμένη περιοχή.
- Διατύπωση προτάσεων εφαρμογών εναλλακτικού τουρισμού (τουρισμού περιπέτειας).

Περιοχή μελέτης

Η περιοχή μελέτης αναφέρεται στο εσωτερικό του νομού Κορινθίας που περιλαμβάνει το όρος Ζήρεια ή Κυλλήνη, με υψόμετρο 2.374 μ., που είναι το υψηλότερο βουνό της Κορινθίας, τη λίμνη Δόξα, τη πεδιάδα του Φενεού, τον υδροβιότοπο της λίμνης Στυμφαλίας και τέλος το οροπέδιο και τη λίμνη Δασίου. Το βουνό Ζήρεια στα δυτικά, φτιάχνει μια πρώτη ψηλή κορυφή, ύψους 2.080 μ., τη Μικρή Ζήρεια, στη συνέχεια σχηματίζεται ένα πέταλο, στην άλλη άκρη του οποίου βρίσκεται η Μεγάλη Ζήρεια. Ανάμεσα στη Μικρή και Μεγάλη Ζήρεια εμφανίζεται η υψηλότερη κορυφή (2.374μ), η οποία κόβεται από τη χαράδρα της Φλαμπουρίτσας, την οποία διασχίζει ο ποταμός Σύθας. Επίσης, υπάρχουν 7 σπήλαια στην περιοχή, το σπήλαιο «Του Ερμή», το σπήλαιο «Παναγιάς του βράχου», το σπήλαιο «Των Αγγλων», το ανώνυμο βάραθρο Άνω Ταρσού, οι καταβόθρες του Φενεού, το βάραθρο «Τρύπα» Φενεού και το σπήλαιο της λίμνης Στυμφαλίας. Στην περιοχή μελέτης ανήκουν οι παραδοσιακοί οικισμοί που εντοπίζονται στην περιοχή της Ζαχόλης, του Φενεού και τα Τρίκαλα Κορινθίας. Τέλος, διαθέτει έναν αξιόλογο αριθμό μοναστηριών, που βρίσκονται σε υψόμετρο άνω των 700 μέτρων, όπως χαρακτηριστικά είναι: η Μονή Ζάρακα στη Στυμφαλία,

η Μονή Αγ. Γεωργίου Φενεού, η Μονή Πράθι, η Μονή Αγίου Βλασίου και η Μονή προφήτη Ηλία. Στην περιοχή υπάρχουν το κέντρο ελεύθερης ιππασίας και το αθλητικό χιονοδρομικό κέντρο Ζήρειας. Τέλος, στη Ζήρεια υπάρχουν σηματοδοτημένα ορεινά μονοπάτια συνολικού μήκους 55 χλμ.

Σύμφωνα αρχικά με τον Butler (1980) και μεταγενέστερα με τους Prosser (1999), Glasson, Godfrey, Goodey (1995) ο τουρισμός περιέχει τους σπόρους της ίδιας του της καταστροφής. Με άλλα λόγια, ο τουρισμός καταστρέφει τον τουρισμό. Κάθε τουριστική περιοχή περνάει από κάποια στάδια που συνθέτουν τον κύκλο ζωής της. Ο κύκλος ζωής μίας περιοχής αναψυχής, κατά Butler (1980), είναι ένα παγκόσμιο εξελικτικό μοντέλο, το οποίο κατηγοριοποιεί την υποθετική ανάπτυξη του προορισμού διαμέσου του χρόνου χρησιμοποιώντας μία σειρά από στάδια που καθορίζονται από τον αριθμό των τουριστών και τις υποδομές. Το μοντέλο αποτελείται από έξι στάδια (αναζήτηση, συμμετοχή, ανάπτυξη, εξυγίανση, στασιμότητα, μετά-στασιμότητα). Τα πρώτα τέσσερα στάδια σηματοδοτούν την ανάπτυξη της περιοχής, ενώ τα τελευταία δύο μία σταδιακή υποβάθμιση. Στο τελευταίο στάδιο του κύκλου ζωής μπορεί να υπάρξει είτε ερήμωση, είτε αναγέννηση της περιοχής. Η ερήμωση θα προκύψει εάν χαθεί το κομμάτι της αγοράς που άνηκε στο συγκεκριμένο προορισμό λόγω της αδυναμίας να ανταγωνιστεί καινούργιους προορισμούς. Σε αυτό το σημείο, για να συντηρηθεί η περιοχή, θα πρέπει να αλλάξει τον τουριστικό της χαρακτήρα σε μη τουριστικό, όπου οι τουριστικές εγκαταστάσεις μετατρέπονται σε κατοικίες. Σταδιακά, υπάρχει απομάκρυνση από τον τουρισμό και η περιοχή θα χάσει εντελώς τον τουριστικό της χαρακτήρα.

Η υφιστάμενη κατάσταση της περιοχής μελέτης αποδεικνύει ότι βρίσκεται στα αρχικά στάδια του κύκλου ζωής του Butler, δηλαδή στην αναζήτηση – ανακάλυψη. Αυτό μας υποδηλώνει ότι υπάρχει η δυνατότητα επέμβασης σε αυτές τις περιοχές με τις κατάλληλες προτάσεις και ενέργειες ώστε να αποφευχθεί η επανάληψη της πορείας που ακολούθησαν οι παράκτιες περιοχές κάτω από τις επιταγές του μαζικού τουρισμού. Οι παραλιακές περιοχές του Νομού αναμφίβολα βρίσκονται σε μεταγενέστερα στάδια του Butler, στο στάδιο της στασιμότητας. Αναμφίβολα είναι ευκαιρία ο τοπικός πληθυσμός των ορεινών περιοχών να παραδειγματιστεί από τις συνέπειες του μαζικού τουρισμού που έχουν οδηγήσει σε σοβαρά περιβαλλοντικά και κοινωνικό-πολιτισμικά προβλήματα και να αποτρέψει οποιαδήποτε ενέργεια, η οποία θα διαταράξει την ισορροπία μεταξύ φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Ένα είδος εναλλακτικού τουρισμού είναι ο τουρισμός Άθλησης, που περιλαμβάνει κάθε είδους παθητική ή ενεργητική συμμετοχή ενός ατόμου σε μια αθλητική δραστηριότητα επίσημη ή ανεπίσημη, οργανωμένη ή όχι, για λόγους εργασίας ή αναψυχής και καθιστά αναγκαία τη μεταφορά ανθρώπων εκτός του τόπου μόνιμης διαμονής ή εργασίας. (Joy Standeven et al, 1999). Κατηγορία του τουρισμού άθλησης αποτελεί ο τουρισμός περιπέτειας, που επιλέχθηκε από την ομάδα μελέτης για εφαρμογή στην ορεινή Κορινθία.

Ο τουρισμός περιπέτειας έχει σκοπό να προσελκύσει τον επισκέπτη να εξερευνήσει το φυσικό κάλλος της περιοχής και να συμμετάσχει σε δραστηριότητες που συνδυάζουν τόσο την προσωπική αναψυχή, μέσω της σωματικής άσκησης, όσο και την αλληλεπίδραση με τον τοπικό πληθυσμό. Ο τουρισμός περιπέτειας διαφοροποιεί το τουριστικό προϊόν από τα συνηθισμένα πρότυπα που αναπτύχθηκαν μετά τη δεκαετία του '60 σε διεθνές επίπεδο (μαζικός τουρισμός). Απευθύνεται σε στοχευμένο κοινό που είναι περιβαλλοντικά συνειδητοποιημένο, το οποίο έχει ανώτατο όριο στον αριθμό των τουριστών και είναι μια αγορά που σιγά σιγά εξαπλώνεται λόγω της δημοσιότητας που έχει πάρει το περιβαλλοντικό κίνημα τα τελευταία χρόνια. Η προώθηση του τουριστικού «προϊόντος» σε αυτό το συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς θα φτάσει στα αυτιά των λίγων, ποιοτικών τουριστών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το παράδειγμα στην εργασία του David Weaver (1995), ο οποίος παρουσιάζει δυο διαφορετικές διαφημιστικές εκστρατείες για δυο γειτονικές τοποθεσίες. Η μια

διαφήμιση αναφέρει 365 ποτάμια ενώ η άλλη 365 παραλίες. Φαίνεται ξεκάθαρα σε τι κοινό απευθύνεται η κάθε μια. Η κάθε μια διαφήμιση περικλείει το δικό της έμμεσο μήνυμα και στοχεύει στο αντίστοιχο τμήμα της αγοράς (μαζικός ή εναλλακτικός τουρισμός).

Κύριο χαρακτηριστικό του τουρισμού περιπέτειας είναι το στοιχείο του κινδύνου (λιγότερου ωστόσο σε σχέση με τον τουρισμό ακραίων αθλημάτων) και της δράσης που εμπεριέχει. Στο πλαίσιο του τουρισμού περιπέτειας εντάσσεται ένας μεγάλος αριθμός δραστηριοτήτων με πολλές παραλλαγές, οι κυριότερες από τις οποίες είναι συνοπτικά οι ακόλουθες:

- Ορειβασία, Ορεινή πεζοπορία, Διάσχιση φαραγγιών και Προσανατολισμός
- Αναρρίχηση –Καταρρίχηση
- Κάνο- καγιάκ
- Ποδήλατο βουνού
- Ιππασία
- Σκοπευτικά αγωνίσματα στην ύπαιθρο (σκοποβολή, τοξοβολία)
Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα ο επισκέπτης να συμμετέχει σε συνδυασμό με τα αθλήματα περιπέτειας σε ορισμένα ακραία αθλήματα, όπως:
- Πτώση στο κενό με δεμένο κάποιο σημείο του σώματος με ελαστικό ιμάντα (Bungee ή Bungee Jumping)
- Αιωροπτερισμός (ανεμοπτερισμός, αλεξιπτωτο πλαγιάς, αιωροπτερισμός με αετό)
- Εξερεύνηση σπηλαίων
Βάση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής, η ομάδα μελέτης κατέληξε στις παρακάτω προτάσεις εφαρμογής του τουρισμού περιπέτειας:
Πεζοπορία στην ορεινή Κορινθία
Η πεζοπορία είναι το απλό περπάτημα μέσα στη φύση του όρους Ζήρεια, εντός ή εκτός βατού δρόμου, συνήθως ακολουθώντας τα χαρτογραφημένα και σηματοδοτημένα μονοπάτια που υπάρχουν στο βουνό, χωρίς ιδιαίτερες τεχνικές δυσκολίες και σε εποχή που οι μετεωρολογικές συνθήκες είναι σχετικά σταθερές χωρίς ακραία καιρικά φαινόμενα. Κατά την πεζοπορία, ο επισκέπτης δύναται να διέλθει και από τους αρχαιολογικούς χώρους, τις μονές, τις εκκλησίες και τους παραδοσιακούς οικισμούς της περιοχής. Οι προτεινόμενες διαδρομές είναι:
- Από την περιοχή Γκούρα σε μία κορυφή του όρους Ζήρεια (Ντουρντουβάνα). Στη διαδρομή αυτή βρίσκεται το ξωκλήσι του Αι Νικόλα και η λίμνη Δόξα.
- Από το Φενεό υπάρχει μονοπάτι που οδηγεί στον Α. Γεώργιο του Κάμπου (πιθανόν του 1760).
- Η διαδρομή Κεφαλάρι-Λίμνη Δασίου ακολουθεί το δασικό δρόμο Μεσαίων Τρικάλων - λίμνης Δασίου- οροπεδίου.

Πολυήμερη πεζοπορία (trekking) στη Ζήρεια

Η δραστηριότητα αυτή απαιτεί πολλές διανυκτερεύσεις στο βουνό, που συνήθως γίνεται σε αντίσκηνο που μεταφέρεται στο σακίδιο ή σε καταφύγια, ενώ γενικά δοκιμάζει την δυνατότητα των συμμετεχόντων στην αυτόνομη διαβίωση στη φύση για πολλές ημέρες.

Διάσχιση όρους

Η διάσχιση όρους είναι μια πεζοπορία που ξεκινά από ένα σημείο και περνάει μέσα από κάποιο ορεινό συγκρότημα για να καταλήξει σε άλλο σημείο, μακριά από την εκκίνηση. Στη Ζήρεια υπάρχουν πολλές και εκτεταμένες υψομετρικές διαφορές και η ορεινή διάσχιση μπορεί να διαρκέσει από 1 ημέρα έως αρκετές ημέρες.

Ορειβασία στη Ζήρεια

Στη Ζήρεια μπορεί να κάνει κάποιος ορειβασία επιλέγοντας τα χαρτογραφημένα και σηματοδοτημένα ή μη μονοπάτια που οδηγούν σε απότομες κορυφές της μικρής Ζήρειας (υψόμ. 2,080 μ.) ή στην ψηλή κορυφή των 2,374 μ.

Ποδήλατο βουνού

Υπάρχει δυνατότητα ο επισκέπτης να κάνει ποδήλατο σε μονοπάτια που βρίσκονται στο οροπέδιο Φενεού και στην παράκτια ζώνη των λιμνών του Νομού.

Εξερεύνηση σπηλαίων

Η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει επτά (7) σπήλαια, τα οποία μπορεί ο επισκέπτης να εξερευνήσει και να περιηγηθεί.

Αλεξίπτωτο πλαγιάς

Στη Μεγάλη Ζήρεια ενδείκνυται, λόγω του μεγάλου υψομέτρου, για αλεξίπτωτο πλαγιάς (παρά πέντε).

Δημιουργία θεματικού πάρκου

Το θεματικό πάρκο μπορεί να περιλαμβάνει έκταση τόσο για σκοπευτικά αγωνίσματα, όσο και για ελεύθερη ιππασία. Παράλληλα ο επισκέπτης θα ενημερώνεται για την πανίδα και τη χλωρίδα της περιοχής, καθώς και για τις υπάρχουσες διαδρομές πεζοπορίας. Κατάλληλη τοποθεσία για την χωροθέτηση του πάρκου είναι στην έκταση της μικρής Ζήρειας. Λειτουργεί ήδη κέντρο ελεύθερης ιππασίας στο Ρέθι- Τρίκαλα Κορινθίας το οποίο αποτελεί είδος εναλλακτικού τουρισμού.

Δραστηριότητες στις λίμνες Δασίου, Στυμφαλίας, Δόξας

Οι λίμνες αυτές μπορούν να προσφέρουν στους επισκέπτες τη δυνατότητα για αναψυχή και δραστηριότητες τουρισμού περιπέτειας, όπως για παράδειγμα το κανό-καγιάκ, καθώς και διενέργεια πλήθους άλλων αθλημάτων, όπως το ποδήλατο βουνού στην περιοχή γύρω από τη λίμνη.

Στο σύνολο της βιβλιογραφίας που μελετήθηκε υπήρχαν κάποιες κοινές αρχές στην εφαρμογή του εναλλακτικού τουρισμού, όπως αναφέρει και ο Omotayo D. Brown (1998). Για να γίνει σωστή εφαρμογή των προτάσεων που προηγήθηκαν, πρέπει να ακολουθηθούν οι παρακάτω αρχές:

- Διαχείριση σε τοπική κλίμακα, έτσι ώστε να καρπώνεται τα έσοδα η τοπική κοινωνία και να έχει λόγο στη λήψη αποφάσεων,
- Οι υποδομές να παρέχουν τις βασικές ανέσεις (αποφυγή της πολυτέλειας),
- Μικρές ομάδες επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και αποφυγή του φαινομένου της εποχικότητας,
- Ανάδειξη της τοπικής κουζίνας και των παραδοσιακών προϊόντων,
- Διανομή των κερδών σε όλο το φάσμα του τοπικού πληθυσμού. Ευκαιρίες για συμμετοχή όλων των κατοίκων στις δραστηριότητες,
- Έμφαση στον παραδοσιακό χαρακτήρα και την ιδιαιτερότητα μικρών εγκαταστάσεων,
- Ενθάρρυνση των κατοίκων για ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών,
- Διασπορά στο χώρο ήπιας μορφής δραστηριοτήτων και εγκαταστάσεων,
- Μεταβίβαση της διαχείρισης των τουριστικών δραστηριοτήτων στον ντόπιο πληθυσμό με σκοπό τη διαδραστικότητα μεταξύ της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών,
- Ελευθερία στη ανάπτυξη και άλλων πηγών εισοδήματος στην κατεύθυνση που πρεσβεύει ο εναλλακτικός τουρισμός.

Συμπεράσματα

Μέσα από την διαδικασία υλοποίησης αυτής της εργασίας η ομάδα μελέτης έχει καταλήξει στο ότι είναι επιτακτική η ανάγκη για ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης στον τομέα του τουρισμού, ιδιαίτερα σε περιοχές που δεν έχει εισβάλλει πλήρως το κυρίαρχο μοντέλο ανάπτυξης. Θεωρούμε ότι είναι μια μεγάλη ευκαιρία να δράσουμε προληπτικά και να ακολουθήσουμε μια εναλλακτική κατεύθυνση με τελικό στόχο ένα μέλλον διαφορετικό από αυτό που

προδιαγράφεται από τα υπάρχοντα παραδείγματα ανάπτυξης, τα οποία έχουν προσδώσει διαφορετική έννοια στον όρο Τουρισμό από αυτήν που θα έπρεπε πραγματικά να έχει. Όπως αναφέρουν οι Minkyung Park και Patricia A. Stokowski (2009), ο τουρισμός ορίζεται ως μια μορφή κοινωνικής ανταλλαγής. Η θεωρία της κοινωνικής ανταλλαγής που έχει αναπτυχθεί, έχει σαν βασικό στοιχείο το αμοιβαίο κέρδος (σε οποιαδήποτε μορφή εκφράζεται αυτό) μεταξύ επισκέπτη και οικοδεσπότη. Αυτό αποκλείει να επωφελείται κάποιος τρίτος από αυτήν την ανταλλαγή (τουριστικοί πράκτορες, μεσάζοντες, πολυεθνικές εταιρείες κτλ.) και να γίνεται εις βάρος του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Όμως, περιοχές έρευνας του κλάδου της κοινωνικής ψυχολογίας (που συμπεριλαμβάνουν τη μελέτη του αλτρουισμού, της αλληλοβοήθειας, του ανταγωνισμού και της επιθετικότητας) αποδεικνύουν ότι πολλοί τουριστικοί τόποι μπορούν να ειπωθούν ως πεδίο ανταγωνισμού για τα φυσικά διαθέσιμα μεταξύ οικοδεσπότη και επισκέπτη, με συνακόλουθη επιθετικότητα από τον "επιτιθέμενο" ή τον "αμυνόμενο" (Philip L. Pearce and Peter F. Stringer, 1991). Όπως αναφέρει και ο D. Omotayo Brown στην έρευνά του για τον τουρισμό, δημιουργούνται κοινωνικές εντάσεις μεταξύ των τουριστών και των ντόπιων κατοίκων. Οι ντόπιοι αντιδρούν και αρνούνται να φωτογραφηθούν ως ένα άλλο αντικείμενο της περιοχής, να πραγματοποιήσουν τελετές κατά παραγγελία των επισκεπτών. Αντίστοιχα, από την πλευρά των ντόπιων, οι τουρίστες αντιμετωπίζονται καθαρά ως πηγή εσόδων και τίποτα άλλο.

Οι περιοχές οι οποίες δύναται να υιοθετήσουν ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης τουρισμού είναι οι ορεινές περιοχές της Ελλάδας, λόγω του ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων που διαθέτουν καθώς επίσης βρίσκονται σε αρχικά στάδια ανάπτυξης. Σε αυτόν τον εναλλακτικό προορισμό αποβλέπουμε στην διανομή των κερδών από τον τουρισμό στους ντόπιους κατοίκους, μέσω της συμμετοχής αυτών, άμεσα ή έμμεσα, στις τουριστικές δραστηριότητες. Ο εναλλακτικός τουρισμός πρέπει να αντιμετωπίζεται ως δυναμικό βοήθημα της τοπικής οικονομίας και όχι ως μοναδική οικονομική λύση. Είναι δυνατό να έχουμε ταυτόχρονα και ικανοποιητικό εισόδημα στην περιοχή από τον τουρισμό και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Βασικός στόχος της τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να είναι η ωφέλεια της τοπικής οικονομίας και ειδικότερα μέσω: τοπικών καταλυμάτων, ντόπιων απασχολουμένων και τοπικών προϊόντων. Η «αγορά» του εναλλακτικού τουρισμού σε έναν προορισμό έχει το πλεονέκτημα ότι ο αριθμός των συνειδητοποιημένων περιβαλλοντικά επισκεπτών είναι συγκεκριμένος, με ανάλογο αποτέλεσμα στην παρουσία ήπιων τουριστικών εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων.

Ο τουρισμός περιπέτειας είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τα άτομα που επιλέγουν την εναλλακτική αυτή μορφή του τουρισμού είναι άτομα που αναζητούν στις διακοπές τους τη "φόρμουλα των 3Φ (Φύση - Φιλία - Φιλοξενία)" και απορρίπτουν εκείνη των 3S (Sun - sea - sand) του μαζικού τουρισμού, όπως αυτή έχει εξελιχθεί στις μέρες μας. Τα άτομα αυτά τις περισσότερες φορές έχουν συγκεκριμένα ενδιαφέροντα (φυσιολάτρες, παρατηρητές πουλιών, γλωρίδας και πανίδας, ορειβάτες κ.ά.), και είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένα στα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα. Ο τουρισμός περιπέτειας, ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα τις τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

Στο πλαίσιο της έρευνάς μας προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε εφαρμογές εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα. Η περίπτωση της Καλύμνου αξίζει να αναφερθεί γιατί παρόλο που πρόκειται για νησί δίνει το καλύτερο παράδειγμα τουρισμού περιπέτειας που θα μπορούσε να υιοθετηθεί και από μια ορεινή περιοχή. Ο κ. Χατζησημαλής Γ., υπεύθυνος εναλλακτικού τουρισμού στο νησί της Καλύμνου αναφέρει ότι η Κάλυμνος σε σχέση με άλλα νησιά είχε το

«μειονέκτημα» της ύπαρξης απότομων βραχωδών εδαφών. Η πλειονότητα των τουριστών προτιμούσε τον καθιερωμένο τρόπο διακοπών και η Κάλυμνος δεν ήταν μέσα στις πρώτες επιλογές των επισκεπτών. Παράλληλα όμως είχε μια σταθερή προσέλευση από επισκέπτες που είχαν διαφορετική προτίμηση στο είδος διακοπών που ήθελαν να κάνουν. Κυρίως Ιταλοί αναρριχητές ξεκίνησαν να προσέρχονται κάθε χρόνο στο νησί. Κάποιοι είδαν ανάπτυξη μέσα από τις αναρριχητικές διαδρομές και ασχολήθηκαν σοβαρά με το θέμα του ειδικού τουρισμού. Σήμερα που είναι μια εποχή κρίσης για τον ελληνικό τουρισμό, η επένδυση των Καλύμνιων αποδίδει σταθερά. Η Κάλυμνος έχει εξελιχθεί σε έναν από τους δημοφιλέστερους παγκόσμιους προορισμούς για αναρρίχηση. Αξιοποιήθηκαν οι βράχοι με σταλακτίτες για αναρρίχηση, έχουν δημιουργηθεί δεκάδες αναρριχητικές διαδρομές εντυπωσιακής φυσικής ομορφιάς και πραγματοποιείται φεστιβάλ κάθε δυο χρόνια που συγκεντρώνει πλήθος αναρριχητών από όλο τον κόσμο. Τα τελευταία χρόνια υπολογίζεται ότι πάνω από 3.000 αναρριχητές ετησίως επισκέπτονται την Κάλυμνο και αναρριχούνται στα κατακόρυφα βράχια της. Με μέσο εκτιμώμενο αριθμό διανυκτερεύσεων τις 10 κατ' άτομο, υπολογίζεται πως οι αναρριχητές πραγματοποιούν 30.000 διανυκτερεύσεις τον χρόνο. Ένας αριθμός πολύ σημαντικός για ένα μικρό νησί όπως η Κάλυμνος. Παράλληλα τα οφέλη από την αθλητική αναρρίχηση είναι πολλαπλά, γιατί συνδυάζεται το οικονομικό κέρδος με το σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον. Επίσης η τουριστική κίνηση γίνεται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου και όχι μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες. Η περίπτωση της Καλύμνου είναι ένα παράδειγμα της εφαρμογής των προτάσεων της παρούσας εργασίας. Εάν λοιπόν ένα νησί όπως η Κάλυμνος κατάφερε να μετατρέψει ένα φαινομενικό μειονέκτημα σε πλεονέκτημα τότε θεωρούμε ότι το ίδιο μπορεί να κάνει και η ορεινή Κορινθία. Τα φυσικά διαθέσιμα υπάρχουν (όπως και για κάθε τόπο) και μένει να αξιοποιηθούν με ευρηματικότητα από τους ίδιους τους κατοίκους.

Βιβλιογραφία

- Λύτρας, Π., Τουριστική Ψυχολογία. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks, 2003.
- Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO)., Παγκόσμιο Τουριστικό Βαρόμετρο 2(3), 2004.
- Παπακωνσταντινίδης, Α.Λ., Αγροτουρισμός, σταθμός στον δρόμο για την τοπική Ανάπτυξη. Αθήνα, 1992.
- Σφακιανάκης, Μ., Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην, 2000.
- Τριανταφύλλου, Γ., Οι προοπτικές εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ηράκλειο, 2001.
- Beedie, Paul, Hudson Simon. Emergence of mountain-based adventure tourism. *Annals of Tourism Research* 30(3): 625-643. Pergamon, 2003.
- Briassoulis, Helen, Sustainable tourism and the question of the commons. *Annals of Tourism Research* 29(4): 1065-1085. Pergamon, 2002.
- Butler, R., The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer* 24: 5-12, 1980.
- Buultjens, J., Ratnayake, I., Gnanapala, A., Aslam, M., Tourism and its implications for management in Ruhuna National Park (Yala), Sri Lanka. *Tourism management* 26: 733-742. Elsevier, 2005.
- Cohen, R., & Kennedy, P., *Global sociology*. Houndsmills, Basingstoke, UK: Macmillan Press, 2000.
- Csikszentmihalyi M., and I. Selega Adventure and the Flow Experience. In *Adventure Education*, J. Miles and S. Priest, eds. pp. 149-155. State College PA: Venture Publishing, 1990.
- Deng Jinyang, King Brian, Bauer Thomas Evaluating natural attractions for tourism. *Annals of Tourism Research* 29(2): 422-438. Pergamon, 2002.
- Dimitris Ioannides A flawed implementation of sustainable tourism: the experience of Akamas, Cyprus. *Tourism Management* 16(8): 583-592, 1995.

- Ewert, A., and S. Hollenhorst Individual and Setting Attributes of the Adventure Recreation Experience. *Leisure Sciences* 16: 177–191, 1994.
- Freya Higgins-Desbiolles More than an “industry”: The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism Management* 27: 1192-1208. Elsevier, 2006.
- Gill, Alison, Williams, Peter, Managing growth in mountain tourism communities. *Tourism Management*: 212-220, 1994.
- Glasson, J., Godfrey, K., & Goodey, B. Towards visitor impact management: Visitor impacts, carrying capacity and management responses in Europe’s historic towns and cities. Aldershot, England: Avebury, 1995.
- Gyou, Tae Ko, Development of a tourism sustainability assessment procedure: a conceptual approach. *Tourism Management* 26: 431-445. Elsevier, 2005.
- Horne, D., *The Intelligent Tourist*. Sydney: Margaret Gee, 1992.
- Hudson, S., *Sport and Adventure Tourism*. THHP, 2003.
- Jarriluoma, J., Alternative tourism and the evolution of tourism areas. *Tourism Management* 14(5): 392- 396, 1992.
- Minkyung, Park, Patricia, A. Stokowski, Social disruption theory and crime in rural communities: Comparisons across three levels of tourism growth. *Tourism Management* 30: 905–915. Elsevier, 2009.
- Nancy, Gard, McGehee, Alternative Tourism and Social Movements. *Annals of Tourism Research* 29: 124-143. Pergamon, 2002.
- Neumann, M., *The Trail through Experience: Finding Self in the Recollection of Travel*. In *Investigating subjectivity*, Carolyn Ellis and Michael G. Flaherty, eds. pp. 176-201. London: Sage, 1992.
- Omotayo, D., Brown In search of an appropriate form of tourism for Africa: lessons from the past and suggestions for the future. *Tourism Management* 3: 237-245. Pergamon, 1998.
- Pearce, L., Philip, Route Maps. A Study of Travellers’ Perception of a Section of Countryside. *Journal of Environmental Psychology* 1: 141-155, 1981a.
- Pearce L. Philip Environmental Shock: A Study of Tourists’ Reactions to Two Tropical Islands. *Journal of Applied Social Psychology* 11: 268-280, 1981b.
- Pearce, L., Philip, Stringer, F., Peter, *Psychology and Tourism*. Annals of Tourism Research 18: 136-154. Pergamon Press, 1991.
- Philip, Dearden, Sylvia, Harron, Alternative Tourism and Adaptive Change. *Annals of Tourism Research* 21: 81-102. Pergamon Press Ltd., 1994.
- Prosser, R., Societal change and the growth in alternative tourism. In E. Cater, & G. Lowman (Eds.), *Ecotourism: A sustainable option*: 19–37. New York: John Wiley & Sons, 1999.
- Swarbrooke, J., Colin, B., Suzanne, L., Gill, P., *Adventure Tourism The new Frontier*. BH, 2003.
- Turner, L., and Ash, J., *The Golden Hordes: International Tourism and the Pleasure Periphery*. London: Constable, 1975.
- Urtasun, Ainhoa, Gutierrez Isabel Tourism agglomeration and its impact on social welfare: An empirical approach to the Spanish case. *Tourism Management* 27: 901-912. Elsevier, 2006.
- Wang, Ning, Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research* 26(2): 349-370. Pergamon, 1999.
- Weaver, B., David, Alternative to mass tourism in Dominica. *Annals of Tourism Research* 18: 414-432, 1991.
- Weaver, B., David, Alternative tourism in Montserrat. *Tourism Management* 16(8): 593-604. Butterworth Heinemann, 1995.
- Weber, Karin, Outdoor adventure tourism. A review of research approaches. *Annals of Tourism Research* 28(2): 360-377. Pergamon, 2001.

Williams, Paul, Soutar, N., Geoffrey Value, satisfaction and behavioral intentions in an adventure tourism context. *Annals of Tourism Research* 36(3): 413-438. Pergamon, 2009.
W.T.O., *Technical Handbook on the Collection and Presentation of Domestic and International Tourism Statistics*, 1981.

Alternative Tourism: The case of mountainous Corinthia

K. Theoulakis, Rural and Surveying Engineer N.T.U.A

Ev. Mandas, Chemical Engineer N.T.U.A.

Chr. Mystrioti, Mining Engineer- Metallurgist N.T.U.A.

Abstract

The modern development of tourism (mass tourism) has led to deterioration of the urban natural and social environment. Mountainous areas have not yet been greatly affected by this development and it is important to look for a different way for tourism to develop. Already there is a growing trend for holidays in areas of pristine, natural beauty and ecological worth, with a strong element of participation, discovery, and contact with new cultures. Mountainous Corinthia, like other mountainous areas in Greece, is characterized by a rich natural and cultural environment as well as traditional settlements which add to the beauty of the landscape. In this project, we look into the possibilities of developing alternative forms of tourism in mountainous Corinthia, having reported on the phenomenon of tourism and its meaning. The aim is to combine environmental protection with strengthening the local economy. In accordance with the methodology used, we made a bibliographical study on the effect of alternative tourism and its application in mountainous areas, we also made on-site observation and chatted with residents in the study area. Then, the study group chose adventure tourism as the most appropriate form of alternative tourism for Mountainous Corinthia and made concrete proposals for implementation. During the process of investigation, it became clear that this project was not a theoretical approach to tourism development, but rather a practical alternative to mass tourism.